

Sygn. akt III AUa 1462/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski (spr.)
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gerszewska SSA Jerzy Andrzejewski
Protokolant:	sekr.sądowy Sylwia Gruba

po rozpoznaniu w dniu 5 stycznia 2017 r. w Gdańsku

sprawy J. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do emerytury pomostowej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 czerwca 2016 r., sygn. akt VII U 2002/15

oddala apelację.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Maciej Piankowski SSA Jerzy Andrzejewski

Sygn. akt III AUa 1462/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 18.09.2015 r. pozwany organ rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił ubezpieczonemu J. W. prawa do emerytury pomostowej, gdyż na dzień 01.01.2009 r. nie udowodnił on okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze - w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy - w wymiarze co najmniej 15 lat. Pozwany nie uwzględnił do powyższego stażu pracy zatrudnienia na statkach obcych bander, gdyż ubezpieczony nie był delegowany do pracy za granicą przez pracodawcę polskiego lub zarejestrowanego w Polsce.

Ubezpieczony wniósł o zmianę powyższej decyzji i uwzględnienie do stażu pracy w szczególnych warunkach okresów: 16.12-18.06.1987 r., 08.09.1987 r. - 10.06.1988 r., 28.10.1988 r. - 21.06.1989 r. oraz okresu od 09.10.1990 r. do 27.10.2010 r., tj. okresu zatrudnienia na statkach morskich obcych bander, gdzie był członkiem załogi, co potwierdzają

wpisy w książeczce żeglarskiej. Wymienione wyżej okresy jego pracy do 21.06.1989 r. uwzględnione zostały do stażu pracy w szczególnych warunkach wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18.03.2015 r., III AUa 1768/14.

Pozwany wniósł o oddalenie odwołania podtrzymując argumentację wyrażoną w zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 08.06.2016 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury pomostowej od dnia 01.08.2014 r. oraz nie stwierdził odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania zaskarżonej decyzji.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach.

Ubezpieczony J. W. (ur. (...)) z zawodu marynarz, w dniu 14.08.2014 r. złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury pomostowej.

Pozwany uznał za udowodniony łączny staż w wymiarze 37 lat, 8 miesięcy i 12 dni oraz staż pracy w szczególnych warunkach w myśl art. 49 w wymiarze 12 lat, 4 miesięcy i 16 dni (w tym okresy od 09.09.1975 r. do 15.12.1986 r. oraz od 01.09.1989 r. do 09.10.1990 r.). Nie uznał zaś okresów od 16.12.1986 r. do 18.06.1987 r., od 08.09.1987 r. do 10.06.1988 r. i od 28.10.1988 r. do 21.06.1989 r. z tytułu zatrudnienia na statkach obcych bander.

Zaskarżoną decyzją z dnia 18.09.2015 r. pozwany odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej, albowiem nie spełnił on warunków wynikających z art. 4 i 49 ustawy o emeryturach pomostowych.

Ubezpieczony po 27.10.2010 r. nie pozostawał w stosunku pracy.

Ubezpieczony od 09.09.1975 r. do 30.11.1996 r. zatrudniony był w (...) w G..

W ramach udzielonego urlopu bezpłatnego przez polskiego pracodawcę, ubezpieczony w okresach: od 16.12.1986 r. do 18.06.1987 r., od 08.09.1987 r. do 10.06.1988 r. i od 28.10.1988 r. do 21.06.1989 r. zatrudniony był za pośrednictwem (...) Agencji (...) u armatorów zagranicznych do pracy na statkach handlowych. (...) Agencja (...) jako jednostka kierująca do pracy za granicą uiszczala na rzecz ZUS składki na ubezpieczenie społeczne oraz fundusz pracy. Okresy te zostały uwzględnione przez ZUS, jako okresy składkowe.

W powyższych okresach ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracował w charakterze starszego marynarza, będąc członkiem załogi statku. Bezpośrednim przełożonym wnioskodawcy był wówczas kapitan. Wachty ustalane były z góry przez chief oficera i podlegały zmianie wyłącznie za jego zgodą. Charakter pracy wnioskodawcy u zagranicznego armatora nie różnił się od charakteru pracy u polskiego pracodawcy.

W okresach: od 18.03.1999 r. do 30.06.1999 r.; od 18.08.1999 do 22.11.1999 r.; od 10.01.2000 r. do 09.04.2000 r.; od 22.05.2000 r. do 28.08.2000 r.; od 08.10.2000 r. do 29.01.2001 r.; od 01.03.2001 r. do 02.06.2001 r.; od 19.07.2001 r. do 16.10.2001 r.; od 04.12.2001 r. do 05.03.2002 r.; od 25.04.2002 r. do 04.05.2002 r.; od 03.06.2002 r. do 25.10.2002 r.; od 14.02.2003 r. do 01.09.2003 r.; oraz od 10.06.2004 r. do 05.11.2004 r.; od 13.12.2004 r. do 15.03.2005 r.; od 02.06.2005 r. do 25.07.2005r.; od 30.08.2005 r. do 18.11.2005 r.; od 17.01.2006 r. do 26.04.2006 r.; od 18.05.2006 r. do 23.05.2006 r.; od 08.09.2006 r. do 13.12.2006 r.; od 01.02.2007 r. do 07.05.2007 r.; od 20.06.2007 r. do 19.09.2007 r.; od 19.11.2007r. do 19.02.2008 r.; od 12.03.2008 r. do 02.07.2008 r.; od 30.07.2008 r. do 05.11.2008 r.; od 02.01.2009 r. do 05.11.2008 r.; od 03.11.2009 r. do 04.02.2010 r.; od 17.03.2010 r. do 28.06.2010 r. i od 02.08.2010 r. do 27.10.2010 r. ubezpieczony był u zagranicznych armatorów, głównie niemieckich, u których stale i w pełnym wymiarze czasu pracował w charakterze starszego marynarza na statkach handlowych, jako członek załogi.

Ubezpieczony nie był wówczas objęty ubezpieczeniem społecznym w państwie obcym, tj. państwie zagranicznego armatora. Odprowadzał wówczas składki na dobrowolne ubezpieczenia społeczne w kraju. W/w okresy jego pracy uwzględnione zostały przez ZUS jako okresy składkowe.

Sąd Okręgowy wskazał, że powyższy stan faktyczny ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy, w tym w aktach emerytalnych i kapitałowych pozwanego, których prawdziwość nie była przez żadną ze stron kwestionowana. Sąd Okręgowy również nie znalazł podstaw do kwestionowania ich wiarygodności z urzędu. Nadto, Sąd Okręgowy dał wiarę zeznaniom ubezpieczonego uznając je za spójne i logiczne, jak również korespondujące z treścią zebranych w sprawie dokumentów.

Sąd Okręgowy pominął dowody z dokumentów złożone przez ubezpieczonego dotyczące okresów świadczenia pracy na zagranicznych kontraktach w okresach przypadających między 09.10.1990 r. a 01.01.1999 r. uznając, iż są one zbędne dla oceny spornych kwestii i rozstrzygnięcia sprawy. Sąd ten pominął również w swej ocenie okresy kontraktów zagranicznych przypadające od 06.10.2003 r. do 14.02.2004 r. i od 25.03.2004 r. do 22.06.2004 r., jako że okresy te nie zostały uznane w całości przez pozwany organ za okresy składkowe.

Sąd Okręgowy zważył, że przedmiotem postępowania było prawo ubezpieczonego do emerytury pomostowej.

Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (tj. Dz.U. z 2015 r., poz. 965; dalej: u.e.p.), prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki: 1) urodził się po dniu 31.12.1948 r.; 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat; 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; 5) przed dniem 01.01.1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS; 6) po dniu 31.12.2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3; 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

W myśl art. 49 ustawy pomostowej, prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która: 1) po dniu 31.12.2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3; 2) spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12; 3) w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Zdaniem Sądu Okręgowego, ubezpieczony spełnił warunki do przyznania emerytury pomostowej na podstawie art. 4 u.e.p., bowiem, wbrew stanowisku pozwanego, legitymuje się stażem pracy w szczególnych warunkach w wymaganym wymiarze 15 lat, jak też po 01.01.2008 r. wykonywał taką pracę. Pozostałe warunki przyznania świadczenia nie były między stronami sporne. Niezależnie od powyższego, Sąd Okręgowy wyjaśnił, iż gdyby uznać, że ubezpieczony po 31.12.2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach, to stosownie do treści art. 49 u.e.p. w dniu wejścia w życie ustawy (tj. 01.01.2009 r.) posiadał staż pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Zgodnie z art. 3 u.e.p. prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy (ust. 1). Czynniki ryzyka, o których mowa w ust. 1, są związane z następującymi rodzajami prac: 1) w szczególnych warunkach determinowanych siłami natury: a) prace pod ziemią, b) prace na wodzie, c) prace pod wodą, d) prace w powietrzu; 2) w szczególnych warunkach determinowanych procesami technologicznymi: a) prace w warunkach gorącego mikroklimatu - prace wykonywane w pomieszczeniach, w których wartość wskaźnika obciążenia termicznego WBGT wynosi 28 °C i powyżej, przy wartości tempa metabolizmu pracownika powyżej 130 W/m², b) prace w warunkach zimnego mikroklimatu - prace wykonywane w pomieszczeniach o temperaturze powietrza poniżej 0 °C, c) bardzo ciężkie prace fizyczne - prace powodujące

w ciągu zmiany roboczej efektywny wydatek energetyczny u mężczyzn - powyżej 8.400 kJ, a u kobiet - powyżej 4.600 kJ, d) prace w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego, e) ciężkie prace fizyczne związane z bardzo dużym obciążeniem statycznym wynikającym z konieczności pracy w wymuszonej, niezmienniej pozycji ciała; przy czym ciężkie prace fizyczne to prace powodujące w ciągu zmiany roboczej efektywny wydatek energetyczny u mężczyzn - powyżej 6.300 kJ, a u kobiet - powyżej 4.200 kJ, a prace w wymuszonej pozycji ciała to prace wymagające znacznego pochylenia i (lub) skręcenia pleców przy jednoczesnym wywieraniu siły powyżej 10 kG dla mężczyzn i 5 kG dla kobiet (wg metody OWAS pozycja kategorii 4) przez co najmniej 50 % zmiany roboczej (ust. 2). Prace o szczególnym charakterze to prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się; wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy (ust. 3).

Za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (ust. 7).

Tak więc, warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową w świetle wykładni językowej art. 4 jest legitymowanie się 15 letnim stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu u.e.p. lub dotychczasowych przepisów) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po dniu 01.01.2009 r.

Zgodnie z brzmieniem art. 32 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., dalej: u.e.r.f.u.s.) ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2 i 3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 ust. 2 i 3 (ust. 1). Wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych (ust. 4).

Aktem wykonawczym, do którego odsyła ustawa, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 07.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. nr 8, poz. 43). Stosownie do treści § 4 tego rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W wykazie A – prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego – stanowiącym załącznik do rozporządzenia w dziale VIII (w transporcie i łączności) pod pozycją 4 wskazano prace na statkach morskich w żegludze międzynarodowej i w polskim ratownictwie okrętowym – pracownicy wpisani na listę członków załogi tych statków. Z kolei u.e.p. w załączniku nr 1 zawierającym wykaz prac w szczególnych warunkach pod poz. 23 wymienia prace na statkach żeglugi morskiej.

W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17.09.2015 r., III UZP 7/15, wyjaśnione zostało, iż u.e.p. za prace w szczególnych warunkach uznaje w pkt 23 załącznika nr 1 także prace na statkach żeglugi morskiej, a ustawa z dnia 18.09.2001 r. – Kodeks morski (j.t. Dz.U. z 2013 r., poz. 758 ze zm.) w art. 2 § 1 stanowi, że statkiem morskim jest każde urządzenie pływające przeznaczone lub używane do żeglugi morskiej, zwane dalej statkiem. Kodeks morski stosuje się do morskich statków handlowych; natomiast zgodnie z art. 3 § 2 k.m. morskim statkiem handlowym jest statek przeznaczony lub używany do prowadzenia działalności gospodarczej, a w szczególności do: przewozu ładunku lub pasażerów, rybołówstwa morskiego lub pozyskiwania innych zasobów morza, holowania, ratownictwa

morskiego, wydobywania mienia zatopionego w morzu, pozyskiwania zasobów mineralnych dna morza oraz zasobów znajdującego się pod nim wnętrza Ziemi.

Niewątpliwie, praca ubezpieczonego jako starszego marynarza - członka załóg statków morskich należy do kategorii prac w szczególnych warunkach w rozumieniu przywołanych wyżej regulacji tak dotychczasowych, jak i na gruncie u.e.p.

Istota sporu sprowadzała się do tego, czy okresy pracy u zagranicznego armatora (z tytułu zawartych bezpośrednio przez wnioskodawcę umów, jak również umów zawartych z pośrednikiem polskim) podlegają uwzględnieniu do stażu pracy w szczególnych warunkach, uprawniającego do przyznania prawa do emerytury pomostowej.

Zdaniem Sądu Okręgowego, stanowisko organu rentowego jest chybione. Sąd ten podzielił stanowisko Sądu Apelacyjnego w Gdańsku przedstawione w wyroku z dnia 15.05.2014 r., III AUa 2759/13, zgodnie z którym zaliczenie do okresu pracy w szczególnych warunkach okresów wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do ustawy o emeryturach pomostowych zależy od uznania tych okresów za okresy składkowe. Podobnie wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 03.09.2015 r., III AUa 523/14 i stwierdził, że nie można pozbawiać uprawnień do świadczenia pomostowego osób, które spełniają warunki przewidziane przez ustawę, nawet jeżeli okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach wstępowały w czasie zatrudnienia u pracodawcy zagranicznego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, a także sądów powszechnych od lat utrwalone jest stanowisko, którego wyrazem jest między innymi wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.04.2010 r., II UK 328/09, iż okresy wykonywania pracy za granicą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie umów o pracę zawartych bezpośrednio z pracodawcami zagranicznymi mogą być uznane za okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 32 ust. 1, 2 i 4 u.e.r.f.u.s. pod warunkiem opłacania składek w Polsce, również na dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe (art. 6 ust. 1 i 2 tej ustawy w związku z art. 7 pkt 3 ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 2009 r., nr 205, poz. 1585 ze zm.), chyba że na podstawie umów o zatrudnieniu lub umów międzynarodowych pracownik został objęty ubezpieczeniem w trybie i na zasadach obowiązujących w państwie zatrudnienia lub określonych w umowach międzynarodowych.

Reasumując, w ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony spełnił wszystkie wymagane warunki do przyznania emerytury pomostowej, w szczególności wykazał, iż legitymuje się ponad 15 – letnim stażem pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i art. 33 u.e.r.f.u.s. i art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p. oraz że po 31.12.2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 (stosownie do art. 4 pkt. 6). Pozostałe przesłanki warunkujące przyznanie świadczenia były między stronami niesporne.

W konkluzji Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. w związku z cytowanymi wyżej przepisami w pkt 1 sentencji wyroku, zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury pomostowej od 01.08.2014 r. – mając na uwadze datę złożenia wniosku.

W pkt 2 wyroku Sąd Okręgowy stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Zgodnie z art. 118 ust. 1 u.e.r.f.u.s. organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji, z uwzględnieniem ust. 2 i 3 oraz art. 120. Przepis art. 118 ust. 1a u.e.tr.f.u.s. stanowi zaś, że w razie ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości orzeczeniem organu odwoławczego, za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Organ odwoławczy, wydając orzeczenie, stwierdza odpowiedzialność organu rentowego. W niniejszej sprawie ostatnią okolicznością niezbędną do wydania decyzji było ustalenie okresu pracy w szczególnych warunkach. Odwołujący nie przedstawił za ten okres świadectwa pracy w szczególnych warunkach. Dopiero postępowanie sądowe pozwoliło na ustalenie, na czym polegały obowiązki

ubezpieczonego w spornych okresach. W tej sytuacji pozwany nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie okresu pracy w szczególnych warunkach w toku postępowania przed tym organem.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w części, tj. pkt 1, zarzucając naruszenie art. 4 w powiązaniu z art. 49 ustawy z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2015 r., poz. 965) poprzez stwierdzenie, iż ubezpieczony spełnia warunki do przyznania prawa do emerytury pomostowej.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w części, tj. pkt 1 i oddalenie odwołania, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego w części wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji. Apelujący wniósł też o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za II instancję według norm przepisanych.

Uzasadniając apelację pozwany podał, że zgodnie z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi. Z kolei w art. 2 pkt. 2 wskazane zostało, iż za płatnika składek należy rozumieć pracodawcę. Definicja ubezpieczonego wskazana została w art. 2 pkt. 3, który odnosi się do art. 6 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Oznacza ona ubezpieczonego podlegającego ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, a także ubezpieczonego, który przed dniem wejścia w życie ustawy z tytułu takiej pracy podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu. Art. 6 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stwierdza, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami. Prawo do emerytury pomostowej mają jedynie osoby, które wykonują prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w ramach stosunku pracy - art. 3 ust. 7 w/w ustawy. Jedyny wyjątek dotyczy tancerzy zawodowych ubezpieczonych z tytułu działalności artystycznej. Ubezpieczony zaś w okresach wskazanych w przez Sąd nie wykonywał pracy w ramach stosunku pracy, a był jedynie skierowany za pośrednictwem w/w firmy do pracy na kontraktach. Prace na kontraktach na rzecz obcych armatorów wykonywał również w okresie podlegania ubezpieczeniu dobrowolnemu. Wobec tego, zdaniem apelującego, brak podstaw do przyznania emerytury pomostowej zarówno na podstawie art. 4 jak i art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych. W ocenie pozwanego nie został spełniony wymóg posiadania 15 lat pracy w warunkach szczególnych zgodnie z art. 3 ust. 1 i 3 ustawy pomostowej.

Sąd Apelacyjny, zważył, co następuje.

Apelacja pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż nie zawiera zarzutów powodujących konieczność zmiany bądź uchylenia zaskarżonego wyroku.

Warunki nabycia prawa do emerytury pomostowej normuje art. 4 oraz art. 49 ustawy z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. nr 237, poz. 1656 ze zm.). Przepis art. 4 ustawy ma zastosowania, a to wobec faktu, że ubezpieczony po dniu 01.01.2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust 1 i 3 ustawy, tj. spełnił warunek określony w ust. 6 art. 4 ustawy. Przepis art. 49 ustawy ma natomiast charakter przepisu dostosowawczego i jego zadaniem jest umożliwienie przejścia na emeryturę pomostową osobom, które po dniu wejścia w życie ustawy nie spełniły warunku wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze określonej w wykazach 1 i 2. W dniu wejścia w życie spełniły jednak wszystkie pozostałe warunki.

Przedmiotem sporu było wyłącznie spełnienie przez ubezpieczonego przesłanki wymaganego dla uzyskania prawa do emerytury pomostowej 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych. W ramach powyższego konieczne było rozstrzygnięcie, czy do stażu pracy w warunkach szczególnych można ubezpieczonemu zaliczyć sporne okresy zatrudnienia u armatorów zagranicznych za pośrednictwem (...) Agencji (...) w latach 1986-1989. Zakład Ubezpieczeń Społecznych na etapie postępowania apelacyjnego nie kwestionował, że w powyższych okresach kierująca ubezpieczonego A. (...) uiściła składki na ubezpieczenie społeczne i okresy te zostały uwzględnione jako składkowe.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, we wskazanym powyżej zakresie Sąd Okręgowy przeprowadził stosowne postępowanie dowodowe, a w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy

dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c., nie popełnił też uchybień w zakresie zarówno ustalonych faktów, jak też ich kwalifikacji prawnej, które mogłyby uzasadnić ingerencję w treść zaskarżonego orzeczenia. W konsekwencji, Sąd odwoławczy oceniając, jako kompletne i prawidłowe ustalenia faktyczne oraz rozważania prawne dokonane przez Sąd pierwszej instancji uznał je za własne, co oznacza, że zbędnym jest ich szczegółowe powtarzanie w uzasadnieniu wyroku Sądu odwoławczego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 05.11.1998 r., I PKN 339/98, OSNAPiUS z 1999 r., z. 24, poz. 776).

W myśl art. 6 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stosowanego z mocy przepisu art. 28 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych (art. 117 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), okresami składkowymi są okresy ubezpieczenia. W myśl zaś ust. 2 art. 6 ustawy, stosowanego także z mocy przepisu art. 28 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych (art. 117 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), za okresy składkowe uważa się również przypadające przed 15.11.1991 r. okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne (bądź okresy, za które nie było obowiązku opłacania składek) obywateli polskich za granicą - u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy za granicą były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce.

Stosownie natomiast do przepisu § 6 ust. 2 uchwały Rady Ministrów nr 123 z 03.09.1984 r. w sprawie zasad podejmowania pracy przez obywateli polskich za granicą u pracodawców zagranicznych (M.P. Nr 23, poz. 157 ze zm.), w brzmieniu obowiązującym od 28.11.1985 r., jednostka kierująca obywatela polskiego do pracy za granicą u pracodawcy zagranicznego obowiązana była przekazywać na konto ZUS miesięcznie kwotę w złotych odpowiadającą 28% średniej płacy z roku poprzedniego w gospodarce uspołecznionej, bez uwzględnienia płac w przemyśle wydobywczym, po to, aby zrefundować koszty świadczeń z ubezpieczenia społecznego (§ 6 ust. 2). Zgodnie z przepisem § 6 ust. 3 uchwały, jednostka kierująca obowiązana była potwierdzać okresy zatrudnienia za granicą, za które dokonała wpłat na rzecz ZUS – dla celów ubezpieczenia społecznego. Zasady ustalania wysokości i tryb przekazywania przez osobę kierowaną do pracy za granicą wpłat w walucie obcej na rzecz jednostki kierującej oraz sposobu wykorzystania tych wpłat, normowało zarządzenie Ministra Finansów z 27.12.1984 r. (M.P. Nr 30, poz. 208 ze zm.), którego przepisy dotyczyły umów zawartych po wejściu w życie uchwały Rady Ministrów nr 123 (§ 5 ust. 1). Stosownie do przepisu § 4 pkt 3 zarządzenia jednostka kierująca część kwot pochodzących ze środków wpłaconych przez obywatela pracującego za granicą, była zobowiązana wpłacić na rzecz ZUS z tytułu uprawnień do emerytur i rent.

Zgodnie z poglądem wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z 27.04.2010 r., II UK 328/2009 (Lex Polonica nr 2444470) oraz z 01.06.2010 r., II UK 5/2010 (LEX nr 589882), okresy wykonywania pracy za granicą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie umów o pracę zawartych bezpośrednio z pracodawcami zagranicznymi mogą być uznane za okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach, pod warunkiem opłacenia składek w Polsce również ubezpieczenia emerytalne i rentowe (art. 6 ust. 1 i 2 tej ustawy w związku z art. 7 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), chyba że na podstawie umów o zatrudnieniu lub umów międzynarodowych pracownik został objęty ubezpieczeniem w trybie i na zasadach obowiązujących w państwie zatrudnienia lub określonych w umowach międzynarodowych (np. obowiązkiem podlegania ubezpieczeniu właściwemu dla pracowników pracodawcy zagranicznego w jego siedzibie za granicą lub w innym miejscu prowadzenia przezeń działalności). Stanowi to kontynuację linii orzeczniczej, że okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą wliczane są do okresów ubezpieczenia społecznego w Polsce pod warunkiem opłacenia składki w polskim organie ubezpieczeń społecznych, chyba że ustawa lub ratyfikowana umowa międzynarodowa stanowi inaczej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 30.08.2001 r., II UKN 500/2000, OSNP 2003/10, poz. 258), oraz że do okresu pracy w szczególnych warunkach wlicza się okresy wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach stanowiących załączniki do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego, jeżeli są one uznane za okresy składkowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z 05.03.2003 r., II UK 196/2002, OSNP 2004/8, poz. 144).

W uzasadnieniu wyroku z 01.06.2010 r., II UK 5/10, Sąd Najwyższy wskazał, że jeśli z miarodajnych ustaleń faktycznych wynika, że ubezpieczony był kierowany do prac za granicą i opłacał dobrowolne składki na pracownicze ubezpieczenie społeczne, nie powinno być spornym, że okresy zatrudnienia za granicą u armatorów zagranicznych były okresami wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach o takim samym charakterze

prawnym (stosunków pracy) jak okresy wykonywania pracy marynarza u armatorów polskich. Charakter prawny pracowniczego zatrudnienia marynarzy, które polega na wykonywaniu na statkach morskich odpłatnej pracy szczególnie podporządkowanej, mógłby być podważony tylko wtedy, gdyby z ustalonych okoliczności sprawy wynikało, że sporna praca była świadczona nieodpłatnie, np. w ramach uprawiania turystyki albo przy braku pracowniczego podporządkowania (np. na własnym statku morskim lub jako podmiot świadczący usługi artystyczne lub inne), na co nie wskazywały jakiegokolwiek ustalone okoliczności sprawy.

Zarówno rodzaj świadczonej przez ubezpieczonego pracy jak i pracowniczy charakter zatrudnienia marynarza w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, potwierdza pozycja 4 wymieniona w wykazie A, Działu VIII rozporządzenia Rady Ministrów z 07.02.1983 r., który obejmuje pracowników wpisanych na listę członków załogi statków morskich w żegludze międzynarodowej i w polskim ratownictwie okrętowym. Przepisy tego rozporządzenia nie wymagają, aby taka praca była świadczona na polskich statkach morskich w żegludze międzynarodowej za czym przemawia fakt, iż podobne zastrzeżenie uczyniono w odniesieniu do marynarzy zatrudnionych w polskim ratownictwie okrętowym.

Ponadto Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 21.01.2010 r., II UK 162/09 (LEX nr 583806) wskazał, że charakter świadczenia pracy „członka załogi statku morskiego”, a ściślej fakty go wyznaczające, są w istocie powszechnie znane, a więc nie wymagają w zasadzie dowodu (art. 228 § 1 k.p.c.). Jest to praca podporządkowana i wykonywana odpłatnie, a więc ma cechy pracy świadczonej na podstawie stosunku pracy w rozumieniu art. 22 k.p. Można oczywiście wyobrazić sobie świadczenie takiej pracy nieodpłatnie lub w sposób niepodporządkowany, ale jakiegokolwiek okoliczności faktyczne ustalone w sprawie na to nie wskazywały. Uprawnione było więc przyjęcie, że ubezpieczony odpłatnie świadczył pracę podporządkowaną, tym bardziej że organ rentowy - nawet, jeżeli tych faktów nie przyznawał (art. 229 k.p.c.) - to w każdym razie im nie zaprzeczał (art. 230 k.p.c.). Organ rentowy, jeżeli uważał, że ubezpieczony jako członek załogi statków morskich zatrudniony u armatorów zagranicznych, świadczył pracę na podstawie stosunku prawnego niespełniającego cech stosunku pracy, powinien w tym zakresie przedstawić odpowiednie twierdzenia faktyczne i wnioski dowodowe (art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.).

W niniejszej sprawie pozwany organ rentowy nie zakwestionował skutecznie, że ubezpieczony w spornych okresach był pracownikiem, w związku z czym w ocenie Sądu Apelacyjnego ubezpieczony z całą pewnością w spornych okresach miał status pracownika, co wynika z charakteru pracy członka załogi na statku morskim w stałym systemie kontraktowym.

Podkreślić należy, że istotą stosunku pracy jest świadczenie przez pracownika na rzecz pracodawcy pracy dobrowolnie podporządkowanej. Zgodnie bowiem z art. 22 k.p., przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju, na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem, w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem. Celem i zamiarem stron umowy o pracę winna być zatem faktyczna realizacja treści stosunku pracy w granicach zakreślonych zawartą umową.

W świetle przedstawionych rozważań oczywistym jest, że osoba wykonująca zatrudnienie na statku, podlega podporządkowaniu i nadzorowi ze strony bezpośredniego przełożonego. Wykonuje ona pracę w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę i nie możliwym jest jego zmiana, co wynika już z samego faktu przebywania na jednostce pływającej obcej bandery.

Dodatkowo wskazać należy, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12.03.2010 r., II UK 286/09 (OSNP 2011/17-18/237) wskazał, iż dobrowolny charakter ubezpieczenia pracownika zatrudnionego u zagranicznego pracodawcy nie świadczy, że zatrudnienie to nie mogło odbywać się w ramach stosunku pracy.

Żaden z przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie różnicuje możliwości uwzględniania okresu zatrudnienia u zagranicznego armatora do stażu „ogólnego” lub „szczególnego” przy ustalaniu prawa do emerytury przewidzianej w art. 32 tej ustawy na warunkach określonych w rozporządzeniu z dnia 07.02.1983 r., a to ostatnie ustanawia wyłącznie wymaganie zaliczania do okresów pracy uzasadniających prawo do świadczeń na określonych w nim zasadach tylko

takich okresów, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Oznacza to, że brak jest podstaw prawnych do niewliczania do okresu pracy w szczególnych warunkach okresów wykonywania pracy za granicą u pracodawcy zagranicznego, jeżeli okresy te zostały uznane za okresy składkowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 05.11.2009 r., II UK 108/09, OSNP 2011/11-12/163).

W świetle przepisów prawa polskiego - ustawa z dnia 29.12.1989 r. o zatrudnieniu (Dz. U. Nr 75, poz. 446 ze zm.), następnie ustawa z dnia 16.10.1991 r. o zatrudnieniu i bezrobociu (Dz. U. Nr 106, poz. 457 ze zm.), uchyloną następnie ustawą z dnia 14.12.1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (t.j. Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 ze zm.) - dobrowolne opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne nie sprzeciwiało się uwzględnieniu udokumentowanego zatrudnienia u armatora zagranicznego przy ustalaniu uprawnień emerytalnych ubezpieczonego, zwłaszcza gdy ubezpieczony świadczył pracę u armatorów zagranicznych na podstawie stosunku pracy jako członek załogi statku morskiego, który wykonywał odpłatnie pracę podporządkowaną. Okresy wykonywania takiej pracy powinny zostać ubezpieczonemu zaliczone do okresów pracy w szczególnych warunkach, uprawniających go do emerytury w niższym wieku emerytalnym.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że w aktach emerytalnych i aktach sprawy znajdują się zaświadczenia, które potwierdzają, iż ubezpieczony w spornych okresach był zatrudniony u armatorów zagranicznych na stanowisku starszego marynarza oraz że we wskazanych okresach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę jako członek załóg statków morskich, zaś jego przełożonym był kapitan statku (pkt 4 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia z 07.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm. oraz pkt 1 poz. 4 działu VIII wykazu A, stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 24 Ministra – Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z 15.08.1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej, jak również pkt 23 załącznika Nr 1 do ustawy z 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych). Niesporne było, iż za okresy zatrudnienia ubezpieczonego za granicą uiszczono zostały na rzecz ZUS składki na ubezpieczenie społeczne na zasadach i w wysokości przewidzianych w obowiązujących w tym zakresie przepisach.

Zaświadczenie o okresach pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 51 ustawy o emeryturach pomostowych, w postępowaniu sądowym traktować należy, jako dokument prywatny w rozumieniu art. 245 k.p.c., który stanowi dowód tego, że osoba, która je podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.06.2009 r., I UK 24/09, LEX nr 518067). Przy niespornym okresie zatrudnienia, okres pracy w szczególnych warunkach może być udowodniony w każdy sposób. Dowodem może być m.in. zaświadczenie wystawione przez pośrednika, albowiem bezsprzecznie obrazuje ono przebieg zatrudnienia ubezpieczonego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego bez znaczenia dla oceny prawa ubezpieczonego do emerytury pomostowej pozostaje okoliczność, że podmiotów kierujących wnioskodawcę do pracy za granicą nie można uznać za podmioty uprawnione do wystawienia zaświadczenia, o jakim mowa w art. 51 ustawy o emeryturach pomostowych ani za płatników składek, o których mowa w art. 2 tejże ustawy, jak również że ubezpieczonego z Agencją (...) nie łączył stosunek pracy. Przedmiotowe zaświadczenia służą jednostce organizacyjnej ZUS do ustalenia faktów ubezpieczeniowych – okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed dniem 01.01.2009 r. Takie zaświadczenie stanowi jedynie domniemanie i podstawę do przyjęcia, że okres pracy w nim podany jest okresem pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Dla samego zaś uzyskania uprawnienia do emerytury pomostowej istotne znaczenie ma fakt wykazania pracy w warunkach szczególnych. W ocenie Sądu Apelacyjnego w przypadku pracowników kierowanych do pracy za granicą, rolę właściwego i wystarczającego dowodu wykazującego okoliczność zatrudnienia w warunkach szczególnych spełniają odpowiednie zaświadczenia wydawane przez jednostki kierujące do pracy u zagranicznych armatorów (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z 14.05.2014 r., II UK 465/13).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, ubezpieczony bezsprzecznie wykonywał w spornych okresach pracę na stanowisku starszego marynarza na statkach żeglugi morskiej, a zatem świadczył pracę w szczególnych warunkach, o której mowa

w poz. 23 „Prace na statkach żeglugi morskiej” wykazu prac w szczególnych warunkach, stanowiącego załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Pracę tę uznać należy za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych. Za okres wykonywania tejże pracy zostały odprowadzone w kraju, zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami, składki na zaopatrzenie emerytalne ubezpieczonego, co nie było w toku procesu kwestionowane. Oczywistym jest również, z uwagi na specyfikę pracy na morzu, że skarżący wykonywał ją stale i w ramach pełnego etatu (odizolowane miejsce pracy, a zarazem miejsce pobytu). Ubezpieczony zatem spełnił przesłankę posiadania na dzień wejścia w życie ustawy 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych. Łączny okres pracy ubezpieczonego w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych przekracza wymagany ustawowo okres 15 lat.

Mając na uwadze powyższe uznać należało, iż Sąd I instancji prawidłowo stwierdził, że sporne okresy zatrudnienia ubezpieczonego za granicą u pracodawców zagranicznych za pośrednictwem podmiotów kierujących, stanowią okresy składkowe, za które były odprowadzane składki na ubezpieczenia społeczne w Polsce, a zatem podlegają one zaliczeniu na poczet zarówno ogólnego stażu pracy, jak i stażu pracy w warunkach szczególnych.

Ubezpieczony zatem spełnił przesłankę posiadania 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych, w konsekwencji czego wyrok Sądu Okręgowego, uznający odwołanie ubezpieczonego za uprawnione, uznać należało za trafny.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

SSA Jerzy Andrzejewski SSA Maciej Piankowski SSA Małgorzata Gerszewska